

Az e-kutatás lehetőségei a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltárban

Előadás-vázlat a 10 éves
AKuFF jubileumi
találkozójára
Baja, 2010. november 6.

Dr. Lakatos Andor
levéltárvezető (KFL)

<http://archivum.asztrik.hu>

Az e-kutatás lehetőségei Kalocsán – tartalomjegyzék

- I. Bevezető – családkutatás Kalocsán
- II. Technológiai-módszertani kihívások – a szöveg alapú, lokális adatbázisoktól a képek tömeges megjelenítéséig
- III. Az első válasz (1997): szöveg alapú, forrástükröző adatbázis – Kalocsai anyakönyvek 1700-1910
- IV. A második válasz (2002): iratismertető leírások (segédletek) tömeges közlése a levéltár honlapján
- V. A harmadik válasz (2006): offline adatbázis kapcsolt képállománnyal – a KFL térképtára
- VI. A negyedik válasz (2009-2010): levéltári források tömeges képi digitalizálása – Communio-projekt

I. Bevezető – a családkutatásról

- A KFL családkutatási lehetőségei igen kedvezőek: Bács-Kiskun megye r.k. anyakönyvei, ill. a néhai Bács-Bodrog vármegye 1826-1944 közötti akv-i másodpéldányai – mostanáig alapvetően mikrofilmek használatával
- A számítógép az elmúlt évtizedben nálunk is egyre hangsúlyosabb szerepet játszott a levéltári források használatában
- A technológiai változások egyre újabb kihívásokat jelentettek számunkra, melyek új módszertani megoldásokat és célokat eredményeztek
- A kihívásokra adott korábbi válaszok a változó környezetben folyamatos korrekcióra szorultak, tovább kell lépünk és újabb döntéseket kell hoznunk

II. A környezet: technológiai-módszertani kihívások

- 1990-es évek: lokális, szöveges adatbázisok tervezésének-építésének kora (darabszintű gyűjtemények)
- Ezredforduló: Internet, levéltári honlapok, elérhetőségünk robbanásszerű fejlődése, tömeges szövegközlés lehetősége területi határok nélkül
- 2000-es évek: a képkezelés fejlődése, a források képi megjelenítésének lehetősége és igénye

III/1. Az első válasz: Kalocsai anyakönyvek adatbázisa (1990-es évek)

- A szöveg alapú, ablakos adatbázisok világában született (Orbis szoftverrel)
- A feladat: 160 ezer anyakönyvi bejegyzés átírása (Kalocsa és szállásai 1700-1910) – speciális forráskiadvány
- E-többség: az értékes anyakönyvi adatok tömeges kutatásának lehetősége (demográfia, szociológia, orvostudomány stb.), tudományos célok összekapcsolása a családkutatói érdeklődéssel
- Projekt nehézsége: elszigetelt, lokális eredmény, óriási munkaigény, hosszú, évtizedes lefutás változó körülmények között – szükségszerű korrekció

III/2. Az első válasz korrekciója: Kalocsai anyakönyvek adatbázisa (2000-es évek)

- A változó környezetben a 2000-es években a projekt korrekcióra szorult
- Adatbázis és kapcsolt képi megjelenítés igénye Folio háttérben, az Arcanum közreműködésével, offline kivitelben
- E-többslet: az eredeti forrás szövegének és képének együttes használhatósága-böngészhetősége
- Projekt szervezési hiba: újabb feladatok (izraelita- és polgári anyakönyvek többlete stb.) vállalása a teljesség jegyében, elhúzódó zárás
- Tudományos eredmény: az adatbázis használata megkezdődött, pl. Utrecht University Szociológiai Tanszék, karrierkutatás Prof. Marco van Leeuwen vezetésével

IV/1. A második válasz az ezredfordulón: levéltári honlap, szélesebb megjelenés

- A cél: a szélesebb érdeklődő közönség elérése
- A feladat: levéltár-ismertető szövegeink, segédleteink közlése html formátumban (iratsorozatok szintjén, gazdag adattartalommal, személynevek, helynevek és témák kiemelésével-jelzésével, kb. ezer oldalnyi szöveg)
- E-többlét: egy-egy szó, név vagy kifejezés internetes kereshetősége, érdeklődő személyek elérése távolságtól és időtől függetlenül, útmutatás a forrásokhoz
- Eredmény: háromszoros kutatói esetszám, többszörös ügyfélforgalom és adatszolgáltatás, a honlap alkalmassá vált az érdeklődés felkeltésére, a forgalom 75 %-a családkutatás – jóval több levéltáros teendő...

IV/2. A második válasz korrekciója: dinamikus levéltári honlap (Drupal)

- Az internet mai világában, figyelembe véve szélesedő kutató- és ügyfélkörünket további tartalomszolgáltatásokra van szükség, a segédletek mellett akár a források képi megjelenítése is lehetséges
- A felhasználók kezelése és az összetett tartalom egyaránt megkívánja az adatbázis alapon működő, dinamikus honlapot – 2010-ben Drupalra váltottunk
- E-többség: növekvő képanyag (források) megjelenítése e-kutatás szolgáltatásként, hasznos adattartalmak közzétevése a kutatásokhoz (történelmi szemantika, névtár stb.)
- Várt eredmény: levéltárunk forrásait felhasználók körének jelentős bővülése (nyugdíjasok és diákok mellett az aktív dolgozói réteg erősödése)

V. Harmadik válasz: offline adatbázis képekkel – a KFL térképtára (2006-2009)

- A cél: az értékes térképtár bemutatása, kutathatóvá tétele az eredeti anyag kímélésével (hangsúlyos állományvédelmi szempontok)
- A feladat: 826 leírási tételből álló katalógus-adatbázis és 1500 kapcsolódó szkennelt képfelvétel megjelenítése Folio segítségével, az Arcanum közreműködésével, offline kivitelben
- E-többség: könnyű kezelhetőség, gyors kutathatóság, térképek összevetésének lehetőségei
- Eredmény: közkedvelt anyag, pozitív kutatói visszajelzések
- Folytatás: előbb-utóbb felmerül az online közlés igénye

VI/1. A negyedik válasz (2009): Communio projekt és e-kutatás szolgáltatás

- A cél: családtörténeti és helytörténeti források együttes, tömeges képi digitalizálása és kutathatóvá tétele az Internet segítségével („digitális mikrofilmezés”)
- A feladat: jó minőségű, digitális képfelvételek tömeges készítése (fotózással), internetes szolgáltató rendszer működtetése (Matricula-Historia-Online)
- E-többlét: otthonról végezhető kutatások, gyors kezelhetőség, 24 órás „nyitva tartás”, több kutató egyidejű (ön)kiszolgálásának lehetősége
- Várt eredmény: kutató- és ügyfélforgalom nagyarányú kiszélesedése

VI/2. Communio projekt – a források kiválasztása és begyűjtése

- A digitalizált források: az egyházmegye plébániáinak anyakönyvei és egyéb kéziratos kötetei
- Miért a kötetek? Jól elkülöníthetők, néhány óra alatt feltárhatók a helyszínen (időnként padláson, füstölőben vagy éppen sufniban), jól kiegészítik a központi iratanyagot, egyediek – iratmentés, felmérés
- Hangsúlyos valamennyi anyakönyv-típus, megtértek-áttértek és bérmáltak, katonai anyakönyvek stb. is, különös tekintettel az anyakönyvi mutatókra (indexek)
- Egyéb kötetek változatosak (összeírások, családkönyvek, jegyzőkönyvek, történeti feljegyzések stb.) helyi jellegzetességek tapasztalhatók
- Jegyzék készítése, beszállítás, feldolgozás majd visszaszállítás (nincs szabad raktári kapacitásunk)

VI/3. Communio projekt – fényképezés, fájlok rendszerezése

- Fényképezés Nikon D90 és D300 készülékekkel, állványról, szoftveresen, közvetlenül számítógépre
- A színes jpg képfájlok mérete 5-6 mega, 4288 x 2848 felbontás, 300 dpi - archiválás
- A fájlok rendszerezése-elnevezése plébániánként, egységes könyvtárszerkezetben történik, a könyvtárak neve a dokumentumok típusát, azonosítóját jelzi, a képfájlok nevükben őrzik a dokumentum jelzetét
- A rendszerezett állomány tömörítés és vízjelezés után, eredeti méretben-felbontásban csak kb. 1-1,2 mega terjedelmű – belső levéltári használat
- Internetes szolgáltatási változat (kisebb felbontás 3000 x 1992) kb. 600-700 kilobyte, itt már kutatási korlátozásokat is érvényesítünk (bizonyos fájlok törlése)

VI/4. Communio projekt – egy év a számok tükrében, statisztika

- Egy év alatt több mint 250 ezer képfelvétel készült, ez átlagosan havi 20-21 ezer, azaz napi 1000-1200 felvétel
- A felvételek tematikus megoszlása a Sárközben: anyakönyvek 71 %, mutatók 11 %, népesség-összeírás 2 % (családkutatói forrás összesen 84 %). További kötetek: iskolaszéki, képviselőtestületi, egyesületi jegyzőkönyvek 6 %, másolati könyvek (leiratok, körlevelek) 5 %, historia domus 2 %, espereskerületi jkv 1 %, egyéb 1 %
- A források őrzési helyének megoszlása: KFL központi raktára 50 % (anyakönyvi másodpéldányok, kevés plébániai, beszállított anyag), plébániák levéltárai 50 %
- Az egyházmegye teljes területének hasonló feldolgozásához kb. két éves munkára van szükség

VI/5. Communio projekt – fenntarthatóság, anyagiak

- Egy felvételező műhely (kamera, objektív, állványzat, világítás, számítógép) felszerelésének alsó határa kb. 500 ezer Ft – intézményes szinten elérhető
- Fotós munkatárs(ak) – kedvezményes foglalkoztatás keresése (pl. munkahelyteremtő programok stb.)
- Szélesebb érdeklődésre számot tartó források digitalizálásához társadalmi támogatás nyerhető
- Az internetes szolgáltatás technikai feltételeinek biztosítása (szerver, megfelelő sávszélességű hely bérlete) – szponzor (nálunk a Paksi Atomerőmű)
- Szolgáltatás díjbevételei (felhasználónként kb. 3-4 ezer Ft/negyed év) – nem mellőzhető

VI/6. Matricula-Historia-Online – egy újszülött (szolgáltatás) első lépései

- 2010. október 19. Ünnepeélyes érseki bejelentés Hajóson - E-kutatás menüpont megjelenése honlapunkon
- A regisztrációs folyamat elindult, a technikai üzem sajnos még késik (szerver-hosting rendezése folyamatban)
- Tartalomszolgáltatás a fájlrendszer-könyvtárak php megjelenítésével, majd flash képnéző alkalmazással
- Jelentős érdeklődés: a demó-verzió indításának másnapján, az esti órákban 9 regisztrációs igény futott be, a létszám néhány napon belül meghaladta a 20-at, egy hét alatt elértük éves kutatói létszámunk negyedét...
- Egy újszülött első lépései szükségszerűen tétovák, de a szülők számára mégis örömteliek és emlékezetesek. Bízunk benne, hogy a folytatásban egyre többen lelik majd örömüket...